

Emlékezés Rónay Györgyre

A harmincas évek végén úgy állott előttem Rónay, mint egyik prófétája annak a szellemi mozgásnak, amit a most ötvenéves Vigília jelentett magyar katolikus életünkben. Annak idején a bennfentesek ezt úgy nevezték, hogy franciás irány. Mi vidéken azt mondtuk, hogy valami új, valami szép, valami jó. Valami, ami hozzá mer nyúlni a lélek dolgaihoz; nem annyira az akkoriban uralkodó aktivizmusban látja kiteljesedni a lelket, de becsületet szerez a szemlélődésnek és a lélek belső világának.

De sor került a közelebbi megismerkedésre is. A negyvenes évek elejére egyre terebélyesebbé vált népi irodalmat szerettem volna a kalocsai szeminárium papnövendékeivel megismertetni, és ehhez szakavatott irodalmár segítségét kerestem. Így jutottam el a kalocsai papnevelőből osztálytársam és jóbarátom, Zimándi István premontrei tanár segítségével Rónay Györgyhöz, aki premontrei diák és az egyetemen évfolyamtársa volt. A tájékoztatást briliáns összefoglalásban megadta. Kölcsönösen megtetszettünk egymásnak, de közelebbi kapcsolat nem alakult ki közöttünk. Az idők sem voltak már alkalmasak, hogy messziről új barátságok szülessenek.

1945 után a politikai élet hullámzásában egyszer-számra találkozunk, engem magamat is a kalocsai főiskoláról falura sodort az élet. Ekkor hallottam valahonnét, hogy Zimándi Pius Istvánt Rónay Gyurka befogadta házába és mintegy tíz évig ott is volt, míg Zimándi lakáskérdése megoldódott. Aki tudja, hogy a szerzetek fölcsúztatásakor ez milyen bátorságra és áldozatra vallott, az tudja értékelni Rónay emberségét az otthonukat vesztettek iránt.

Ekkoriban jelent meg a Vigiliában egy Rónay-novella, a *Szegény jó Hanuszák-né*. Nem vagyok irodalomszakértő, de a sejtésem az volt, hogy ez a novellák novellája. Hogy egy külvárosi részeges flaskó mosónő feleségébe hogy tudott ennyi jóságot beletenni, anélkül, hogy a szentek szelídségéről és alázatáról megfeledezett volna, az alig képzelhető. Ezen mértem le Rónay mélységeit, mellyel a lelkek világába lehatol legutolsó nagy regényéig, *A párduc és gödölyé-ig*.

Ugyanekkor tájban, az ötvenes évek első esztendeiben Zimándival találkoztam, és csendre intve nagy titokzatossággal nyúl a breviáriuma után. Elővesz egy gépelt papírlapot. Eléggé kopott volt, látszott, hogy sokat használták. Egy vers volt. Rónay verse. Címe az volt: Thermopyle. Márai Sándor intézett akkoriban a rádión keresztül üzenetet nyugatról a magyar írókhoz, hogy miért nem mentik a magyar értékeket és miért nem mennek nyugatra. A vers rövid volt. Vágó volt. De benne volt a magyar író hitvallása: Itt élned s halnod kell.

*Mikor föltűntek a perzsa hadak,
Szirakuzába futottak a bátrak . . .
Szídták a gyávát, ki otthon maradt,
patkányt evett és őrizte a várat . . .
– Dicsőség nektek, hősök, fényesek,
akikhez semmi szenny nem férhetett,
s fussa el értünk orcátokat a szégyen,
hitványakért, kik megcsúfolt fejünk
lehajtva, némán, híven itt veszünk
egy szálíg ebben a Thermopylében.*

(1952)

Később aztán jobban összelegeledtünk. Annyira egy ritmusra járt a Vigiliával kapcsolatos elképzelésünk, hogy cikkeimnek a témáját ő jelölte ki.

Érdekes volt Prohászkaival kapcsolatos magatartása. Sík Sándor főszerkesztő mondja 1958-ban, hogy Prohászka születésének 100-ik évfordulóját nem lehet kihagyni. Nem volt szerencsés akkor sem a lapra, sem az íróra Prohászka nevének említése. Én elkészítettem a dolgozatot *Evangéliumi ember* címen. Prohászka lelkivilágát próbáltam bemutatni. Annyit tettünk még meg, hogy két hónappal később jelentettük meg. A cím alá alcímnek Rónay odaírta: Prohászka. Pedig nem szerette Prohászkat, ezt többször is hangoztatta. Némi aggodalmamat fejeztem ki a cikk megjelenése után, hogy vajon megfelelő volt-e az írás. Rónay bizonykodott, hogy igen. Többen megtértek – mondotta. Mikor még ezután is két-ségemet nyilvánítottam, azt felelte: Például én is!

Ez annyira maradandó volt benne, hogy amikor a hetvenes évek elején Gergely Jenő történészünk felvetette a kérdést, hogy jó lenne már a katolikusoknak Prohászkat a modern időkkel szembesíteni, ő mindjárt kapott rajta és azzal jött hozzám, hogy jó lenne egy Prohászka-számot csinálni és abban Prohászkat több oldalról bemutatni. Nekem jutott az életével és társadalmi szereplésével kapcsolatos része életének. Ebben aztán fel kellett vetni Prohászkanak a zsidókérdéssel kapcsolatos szereplését. Hiszen akkoriban a Prohászka nagyságrendjében lévő szellemi és társadalmi nagyságok kötelességüknek érezték, hogy valamilyen formában állást foglaljanak ebben a kérdésben. Akkoriban jelent meg szerencsémre a Kossuth nyomdában egy könyv a cionizmusról, s abban zsidó történelmi szereplők Marxtól kezdve a cionizmus alapítójáig olyan kifejezésekkel ábrázolják a zsidóság életét, amin túlra Prohászka sem ragadtatta magát. (Makai György: *Izrael állam*. Kossuth 1973. 23, 52. o.)

Némi aggodalommal adtam át neki dolgozatomat. Nála szokatlan, szinte lelkes arccal adta vissza, mondván: „Honnét tudtad előszedni ezeket a párhuzamos helyeket? Tudod, hogy én nagymértékben filoszemita vagyok, de nem találok benne kivetni valót.” Le is hozta az utolsó betűig. Nem is kaptunk támadást filoszemita oldalról, csak éppen egyet, de az sem konkrét tényre vonatkozott, hanem a cikk megjelenésében egy az antiszemitizmust feléleszteni akaró kísérletet látott benne a cikkíró. Ezért azt mondta, ne is válaszoljunk rá.

Rónayról olyan hírek szállingóztak, hogy antiklerikális, vagy legalábbis hogy nem szereti a papokat. Ebben annyi az igazság, hogy sok bírálatot kapott papok részéről, hogy túlságosan kinyitja a Vigilia kapuit a külföldi és belföldi irodalom felé, és kevesebb részt hagy a vallásos és egyházi élet kérdéseire. Vérbeli irodalmár lévén, nem akarta a Vigiliát gettó-lappá tenni, a szellem nyitottságával nézett minden szellemi irányzatra, és arra akarta olvasóit rávenni, hogy merjék meghallgatni a tőlünk eltérő gondolkodásúakat is. Természetesen nem esett jól neki az innen is, onnan is jövő papi felszólalás. De azért bátran mondhatom, hogy igen mély paptisztelet élt benne. Sík Sándorral évtizedekig dolgozott együtt. Néhány évig egész közelről alkalmam volt kapcsolatukat figyelemmel kíséreni. Magamban sokszor megcsodáltam Rónay figyelmét, tapintatát és tiszteletét Sík Sándor irányában, aki neki mindig csak „Professzor úr” volt. És noha Sík Sándor a bizalmas második személyben szólt hozzá, Rónay mindig megtartotta a tisztelet harmadik személyét és a három lépés távolságot. Hasonló tisztelő, szinte gyermeki bizalmat éreztem belőle, mikor tanáraitól, a premontreiekről volt szó. Herman Egyed és Vidákovich Aladár éltek még. Hermant sokat biztatta és segítette, hogy történelme itthon jelenjék meg. Ám ez akkor nem sikerült neki. (Később külföldön megjelent.) Nem lehet nagy eseményekkel ábrázolni ezt a tanár-pap tiszteletet. A szellemi nagyságnak a szellemi életben elődei és kútfői előtt való folytonos tiszteletadás volt ez a tisztelgések feszessége nélkül.

És végül ami leginkább igazolja paptiszteletét, az nyaralóhelyének, Balatonszárszónak plébánosáról tett vallomása. Rónay Szárszón nyaralt majd egész életén át. Szárszó plébánosa pedig majd negyven éven keresztül Horváth Zoltán volt, aki a szomszédos Szólád községből látta -el Szárszó templomát. Amilyen elismeréssel szól Horváth Zoltánról, hogy vasárnapról vasárnapra milyen föl-készülten állott az Isten oltárához, és a történelmi események örvényei között is milyen okos módon pasztorálta népét és tartotta karban a híveket, az nemcsak udvarias elismerés volt, de az egyházi szolgálat azonosságát felismerő és elismerő embernek vallomása.

Mindezek kis dolgoknak tűnnek. Ám az igazi keresztény élet nem az ünnepi alkalmak megnyilatkozásaiban tapasztalható, hanem az élet mindennapi eseményeiben mint a gondolatok és cselekvések tengelye tárul elénk.

PARANCS JÁNOS

Nyárvég

Rónay György emlékének

az indiáni nyár tündöklése
kórófüst-szagú délután
boldogtalan szellő szárnyán
vitorlázik az emléked
varázslatos vad forrongás
hajdanvolt ifjúság

az édes must zamatában
a csüggedten lehulló levélben
a rötén biborló alkonyatban
keresem lángnyelveid tüzes lehét
keresem friss erejét eszelős reményét
az elszáradt gazban a nyirkos ködben
a betakarított sovány termésben
a satnya csonthéjú gyümölcsökben

meddig tart még ez a kései nyár?
ez az érdemtelen váratlan haladéka
zord télbe hanyatló életemnek?
s lesz-e elég erőm bizodalمام
hogy jól sáfarkodjam az idővel?
a rámbizott dénárokat szaporítani
a kedvezőtlen mérlegállást
a javamra fordítani van-e még
lehet-e még esély?